

קובץ הלכות מצויות לחג השבועות תשפ"ו

חג השבועות הוא החג היחיד שאין בו מצוות מיוחדות, אלא רק מצוות עונג כמו בשבת ושמחת יו"ט בשונה משאר החגים שיש בהם מצוות מעשיות ייחודיות בפסח מצוות אכילת מצה ואיסור אכילת חמץ, ראש השנה - שופר, סוכות - סוכה וארבעת המינים, והטעם לזה, משום שבחג השבועות קיבלנו את התורה שהיא מתנה שאין לה גבול ושיעור, ואי אפשר לייחד מצווה מסוימת שתבטא בצמצום מתנה כה גדולה וחשובה, וכלשון בעל "עקידת יצחק" (פרשת אמור שער ס"ז) "לפי שזיכרון התורה וקבלתה אינו לזמן מיוחד כשאר המועדים הנזכרים, רק מצוותה בכל יום ובכל עת ובכל שעה, דכתיב לא ימוש ספר התורה מפיד, והגית בו יומם ולילה". אולם ישנם מנהגים שהושרשו בעם ישראל וכפי שנפרטם.

מצוות שמחת יו"ט

בשר – מצוה לאכול בשר בהמה ביו"ט (אך אין זו חובה) ויש אומרים שמקיים מצוה זו אף בבשר עוף (עיין דרשו שם הערה 15).

בגדי יו"ט – ללבוש בגדי יו"ט הוא מחיובי השמחה, ובגדי יו"ט יהיו יותר טובים מבגדי השבת. (שם ס"א מ"ב ס"ק י"ב)

שמחה בנשים – אדם חייב לשמח את אשתו בקניית בגדים חדשים ותכשיטים כפי ממנו, ואם אין ביכלתו או שאינה צריכה לקנות בגד או תכשיט יקנה לפחות נעליים (בה"ל שם ד"ה כפי ממנו) או כלי או כל דבר המשמחה, ויכול לקנות לפני יו"ט ולחדשו ביו"ט (חוט שני פכ"ב ס"ב).

שמחה בילדים – ישמחם במיני מתיקה האהובים עליהם. **וחייב להאכיל לגר, ליתום ולאלמנה עם שאר עניים** – חלק ממצוות השמחה לשמח עניים וז"ל המ"ב (ס"ק י"ז) שנאמר (דברים ט"ז) והלוי והגר והיתום וגו' אבל מי שנועל דלתי חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלו נאמר "זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם טמא הוא", ושמחה כזו קלון הוא להם שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם [רמב"ם] וגם בזוה"ק מפליג מאוד בעונש מי שאינו נותן לעני מסעודתו ביום טוב.

כיום ניתן לקיים הלכה זו ע"י תרומה להחזקת אברכים או קופת הצדקה המקומית.

דיני ערב חג השבועות

ה. "נוהגים לשטוח עשבים בבתי הכנסת ובבתים, זכר לשמחת מתן תורה שהיו שם עשבים סביב הר סיני (רמ"א תצ"ד ג' ומשנ"ב סק"י) והמגן אברהם כתב שנהגו להעמיד אילנות בבתי כנסת ובבתים כדי שיזכרו שבחג השבועות נידונים על פירות האילן ויתפללו עליהם. [מגן אברהם סימן תצ"ד סעיף ב' ס"ק ה'] והגר"א ביטל מנהג זה בקהילתו לפי שכעת מנהג הגויים להעמיד ענפים גדולים בחג שלהם (חיי אדם כלל קל"א סי"ג חכמת אדם כלל פ"ט ס"א). אך כתבו פוסקי זמננו הגריש"א והגרש"ז הו"ד בספר שלמי מועד וכן הקהילות יעקב (ארחות רבינו ח"ב עמ' צ"ט) שהגר"א ביטל רק מנהג האילנות ולא העשבים.

מצוה לענג ולכבד את היו"ט כמו בשבת, וביו"ט ישנה מצוה נוספת של שמחת יו"ט.

כיצד היא מצוות השמחה - לשון השו"ע: חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו. כיצד משמח, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים; והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממנו [כפי שידו משגת] וחייב להאכיל לגר, ליתום ולאלמנה עם שאר עניים (שו"ע תקכ"ט ס"א).

ביאור הדברים: לכל אחד מבני המשפחה יש את חלקו המיוחד לו בשמחה, וכדלהלן:

האיש – מצווה עליו לשמח בחג ולדאוג שאשתו ובניו ישמחו גם הם. וכן לעשות פעולות המעוררות את השמחה כגון ע"י בשר יין ובגדי יו"ט וכדלהלן.

יין - מצוות שמחה מקיימים ע"י שתיית יין באמצע הסעודה מלבד מה ששתה בקידוש (שם מ"ב ס"ק י"א) וי"א שמספיק מה ששתה בקידוש. (עיין דרשו הערה 12)

שיעור השתיה - יש אומרים רביעית, ויש אומרים שמספיק אף מעט יין. (עיקר חיוב השמחה הוא ביום, וי"א שבילילה אין חיוב שמחה ולכן אין חיוב בשתיית יין ואכילת בשר, וי"א שיש חיוב מדאורייתא גם בלילה, עיין שאגת אריה סימן ס"ח ובדרכי תשובה סימן פ"ט, ועיין שערי תשובה סימן תקכ"ט סק"ד וע"ע בספר מועדים וזמנים ח"ז סי' קי"ד)

א. משום כבוד יו"ט יש לרחוץ בחמין לכבוד יו"ט, ואף להכין בעצמו את צרכי יו"ט (תקכ"ט מ"ב סק"ג).

ב. מצוה להימנע מקביעת סעודה בערב החג מתשע שעות [בתשפ"ו ב 16:04] ולמעלה, וגם זה משום כבוד יו"ט שיאכל בערב לתיאבון (שם ומ"ב סק"ז).

ג. מצוה לטהר עצמו [לטבול במקוה] לכבוד הרגל (תע"א ס"ק כ"ב).

ד. אין להקיז דם או לתרום דם בערב שבועות (תס"ח ס"י ברמ"א) משום שבערב שבועות יצא שד ושמו טבוח ואילו לא קיבלו בני"י את התורה היה טובח בהם (שם במ"ב ס"ק ל"ח).

הדלקת נרות

זמן ההדלקה - יש נוהגות להדליק בכל חג בכניסת החג כמו בערב שבת (וכך עדיף לנהוג) ואף בחג השבועות יכולות לעשות כך [ואינו דומה לתפילת ערבית שהקפידו להתפלל אחר צאת הכוכבים. (הגריש"א)], ויש נוהגות להדליק נרות אחרי כניסת החג.

זמן הברכה - בחג נשים מברכות לפני ההדלקה 'להדליק נר של יו"ט' וברכת 'שהחיינו'. [בשונה משבת שנוהגים האשכנזים לברך לאחר ההדלקה, ויש מבני עדות המזרח שאינן מברכות שהחיינו] (רס"ג מ"ב ס"ק כ"ז).

צורת הבערת האש - נשים המדליקות מערב החג ומברכות לפני ההדלקה, עליהן להצית את הגפרור לפני הברכה ולהדליק הנרות. [כי אם תברך, מקבלת על עצמה את החג ואינה יכולה להצית את הגפרור אלא תעביר מאש דולקת] והמדליקות אחרי כניסת החג מדליקות ע"י העברה מנר לנר.

תפילת ערבית

כניסת החג - אין אומרים קבלת שבת ואף אין אומרים מזמור שיר ליום השבת. (שעה"צ סי' תפ"ט סק"א)

תפילת ערבית - מתפללים תפילה לשלש רגלים ומתחילים אחרי צאת הכוכבים, ואף מי שרגיל להתפלל בלילות שבת בזמן פלג

ליל שבועות

א. לאחר סעודת ליל שבועות נוהגים ללמוד כל הלילה כמובא בזוהר שחסידי הראשונים היו ניעורים כל הלילה ועוסקים בתורה וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן וכן כתוב בשו"ע האר"י ז"ל: דע שכל מי שבלילה לא ישן כלל והיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק עכ"ל והטעם לזה

הלכות ברכת השחר

הלומדים כל ליל שבועות לבני עדות המזרח מברכים את כל הברכות ולבני אשכנז ישנם ברכות שאינם יכולים לברך כפי שנפרט, לכן נהגו שיוצא בברכות אלו ידי חובה מאחר שישן.

ברכות על נטילת ידיים ואשר יצר - אחרי עלות השחר יעשה צרכיו ויטול ידיו שמונה פעמים לסירוגין ויברך על נטילת ידיים ואשר יצר.

אלוקי נשמה וברכת המעביר שנה - אינו יכול לברך בעצמו אלא ישמע ממי שישן ויכוון לצאת ידי חובה.

ברכות התורה - אם ישן ביום של ערב החג יכול לברך בעצמו (משנ"ב סי' מ"ז סק"ז), ולדעת החזו"א אינו יכול לברך בעצמו, אלא ישמע ממי שישן ויכוון לצאת ידי חובה.

אם לא ישן ביום של ערב חג - ישמע ממי שישן ויכוון לצאת ידי חובה. [יש לציין שמותר להמשיך ללמוד אחרי עלות השחר עד שיצא בברכות התורה כיון שאין איסור ללמוד בלי ברכות התורה אלא יש מצווה לברך לפני הלימוד וכשלא מוצא מותר ללמוד. (מנחת שלמה סי' צ"א)]

סעודות יו"ט

א. ביום טוב אוכלים שתי סעודות, סעודה אחת בליל החג וסעודה שניה ביום, ותקנו להרבות בסעודה ביו"ט. ואין נוהגין לעשות סעודה שלישית, אך יש מהאחרונים שכתבו שכדאי לאכול פירות במקום הסעודה שלישית (תקכ"ט ס"א ומ"ב ס"ק י"א וי"ג).

ב. נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות (רמ"א תצ"ד ג') ויש שנהגו לאכול גם דבש עם החלב ע"ש הפסוק "דבש וחלב תחת לשונך" (משנ"ב ס"ק י"ג).

ישנם כמה מנהגים ואפשרויות מתי לאכול את מאכלי החלב ונפרטים:

א. בלילה אוכלים סעודה בשרית, בקידוש לאחר תפילת שחרית אוכלים מאכלי חלב, ובסעודת החג אוכלים שוב סעודה בשרית.

ב. אוכלים באחת הסעודות קודם מאכלי חלב, ויחליף את המפה ויקנח פיו יפה [ע"י אכילת דבר פרווה כגון עוגה, חלה, קרקר וכדומה]

ג. אוכלים את הסעודה החלבית בלילה ואת הסעודה הבשרית ביום, כדי לקיים שמחת יו"ט בבשר ויין, וכבוד יום עדיף מכבוד לילה (וכן נהג הסתייפלר הובא בארחות רבינו ח"ב עמ' צ"ח).

ד. אוכלים סעודה בשרית בלילה וסעודה חלבית ביום. אך לא ראוי לעשות כן משום שמפסידים בזה את עיקר דין שמחת יו"ט שהיא בבשר ויין.

הלכות מאכלי חלב

אכילת בשר אחרי גבינה קשה/צהובה

של התנור שאפו אותם בו, ולכן חייבים לנהוג בהם כמו כל הדינים הנ"ל. ואם התנור נקי ראה להלן.

ה. חלות חלביות צריך לאפות בתנור חלבי. אם אפו אותם בתנור בשרי, אם התנור בן יומו - החלות אסורות באכילה והתנור צריך להכשירו וישאל שאלת חכם איך להכשירו. אם התנור אינו בן יומו החלות מותרות באכילה והתנור צריך להכשירו כנ"ל.

ו. חלות פרווה - אם מעוניין לאכול אותם עם בשר או חלב, לכתחילה יאפה אותם בתנור פרווה או בתנור מאותו מין. אם אין לו תנור מאותו המין ינקה את התנור משיירי בשר או חלב ויאפה את החלות, וי"א שיכשיר את התנור ע"י שיפעיל אותו על החום הגבוה ביותר למשך חצי שעה ויאפה ויאכלם גם עם המין השני. בתנור שאינו בן יומו - יכול לכתחילה לאפות בו אף כדי לאכול מהמין השני. [דינים אלו נאמרים בחלות ובתנור בלבד וההכשרה נאמרה מחלב או בשר לפרווה בלבד ואין ללמוד מהן למקומות אחרים]

ז. מאכלים אחרים שאינם לחם, אם עשו אותם חלביים, כגון פירה תפוח-אדמה שהוסיפו בו חמאה, לא החמירו בזה לעשותו בצורה מיוחדת, אבל צריך להודיע לכל הסועדים שמאכל זה חלבי.

ברכת עוגת גבינה

ישנם כמה סוגי עוגת גבינה.

יש עוגה ללא בצק כלל, ויש עם בצק, יש שבבצק יש טעם ויש שבבצק אין טעם. יש שהגבינה נאפתה עם הבצק ויש שהגבינה לא נאפתה עם הבצק וברכותיהן שונות.

א. עוגת גבינה ללא בצק - אם אין בה קמח ברכתה שהכל, אם יש בה קמח, אם מטרת הקמח הוא כדי לדבק את חלקי העוגה, ברכתה שהכל (ר"ח ס"ג), ואם מטרת הקמח וכמותו היא כדי שמי שאוכל את העוגה ירגיש גם תחושת שובע, ברכת העוגה מזונות (שם).

ב. עוגת גבינה עם בצק - אם בבצק יש טעם טוב, אם הגבינה נאפתה עם הבצק - מברך רק מזונות, כי הגבינה בטלה לבצק בין אם יש הרבה גבינה בין אם יש מעט גבינה (קס"ח מ"ב ס"ק מ"ה).

ואם הבצק נאפה בנפרד ואח"כ הניחו גבינה, אם יש מעט גבינה מברך רק מזונות והגבינה בטלה לבצק, ואם יש הרבה גבינה מברך מזונות על הבצק וברכת שהכל על הגבינה (קס"ח מ"ב ס"ק מ"ה).

ג. אם בבצק אין טעם טוב, והוא מונח מתחת הגבינה כדי להחזיקה - מברך רק שהכל (קס"ח ס"ח ורי"ב ס"ב מ"ב ס"ק י"ב).

ד. אכל עוגת גבינה וכעת נשאר בידו רק גבינה או רק בצק - אם אכלם בתחילה יחד, ממשיך ללא ברכה נוספת, ואם אכל תחילה רק את הבצק ונשאר רק גבינה - מברך שהכל, ואם אכל רק גבינה ונשאר בצק מברך מזונות (קס"ח מ"ב ס"ק מ"ה).

דיני הקידוש

כיון שבחג השבועות יותר מצוי שמקדשים בבוקר ואוכלים מזונות כתבנו והרחבנו בדיני קידוש ומקצתם נוגעים בכל שבת וחג.

הקידוש ולא פגומה, היינו שלא שתו ממנה [ואפי' המקדש עצמו קידש בה לא יקדש בה פעם נוספת עד שישטפה]. (שו"ע רע"א ס"י ומ"ב ס"ק מ"ג)

ה. את הכוס יש לאחוז ביד ימין, והשל"ה כתב להחזיק הכוס בכף היד והאצבעות כפופות כלפי הגביע, [ויש אומרים להניח הכוס על אצבעותיו (עיין באר היטב קפ"ג סק"ה ו)] ולהגביהו טפח מעל השולחן, ולהביט אל הכוס בשעת הקידוש שלא יסיח דעת. ואם צריך להסתכל בסידור אינו חייב להביט אל הכוס (עיין סי' רע"א ס"י ובמ"ב שם וסי' קפ"ג ס"ד ובמ"ב שם).

ו. המקדש ישתה לכתחילה 'מלא לוגמיו' יין או מיץ ענבים, שהוא שיעור רוב רביעית - 76 סמ"ק (רע"א ס"ג). בדיעבד אם אינו יכול לשתות שיעור זה, המקדש יטעם מעט ואפשר לצרף את שתיית שאר הסועדים לשיעור רוב רביעית הנ"ל (שם ס"ד ומ"ב ס"ק ע"ג).

ז. מעיקר הדין - השומעים היוצאים ידי חובה בקידוש אינם צריכים לטעום מהיין, ומצוה מן המובחר לטעום (שם סעיף י"ד). [בקידוש של

מי שאכל בשר יש להקפיד להמתין שש שעות אחרי אכילת בשר, על מנת לאכול מאכלי חלב. [ואין להקל בזה משום מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות (משנ"ב תצ"ד סק"ז)] ואם אכל מאכלי חלב לפני הסעודה הבשרית - יקנה פיו וידיה ויטול ידיה כמבואר לעיל, ויש אומרים שצריך להפסיק חצי שעה, [ולדברי זוהר (שם) אף אם סיים את מאכלי החלב יש להמתין שעה עד אכילת בשר] אבל אם אכל גבינה קשה צריך להמתין שש שעות.

מה נחשב גבינה קשה - בשו"ע (סי' פ"ט ס"ב ובש"ך ס"ק ט"ו) נפסק שגבינה שהתיישנה ו' חודשים צריך להמתין שש שעות, אך רוב הגבירות היום אינם מתיישנות ו' חודשים אלא מוסיפים להם חומרים הגורמים להם להתקשות בימים ספורים, יש אומרים שהגבירות הקשות והמלוחות המצויות היום וכן גבינה צהובה ומשולשת צריך להמתין שש שעות עד אכילת בשר (בפיצה כיון שהגבינה צהובה התרככה יש מקילים שאין צריך שש שעות), והגר"ח קניבסקי כתב בשם החזו"א וכן נהג למעשה, שהגבירות בזמננו [למעט אלו שהתיישנו ו' חודשים] אין צריך להמתין אחריהם שש שעות (משנ"ב הוצאת דרשו סי' תצ"ד הערה 20 שמביא מקור לדעות הנ"ל).

דיני הכנת חלות חלביות

חז"ל אסרו להכין לחם בשרי או חלבי באופן שאין היכר ברור האם הוא חלבי או בשרי כדי שלא יבואו לטעות ולאכול עם המין השני. ולכן אם רוצים להכין חלות חלביות או בשריות, מותר להכניס בתנאים דלקמן.

א. עושים לחלה צורה מיוחדת שאין רגילים לעשות בחלה רגילה [כמו בבורקס חלבי שעושים בצורת משולש] וכשעושים כך יכול להכין אף בכמות גדולה.

ב. לעשות חלות בלי שינוי, אך להכין בכמות מועטת.

מהי כמות מועטת. לדעת השו"ע לסעודה אחת לכל בני הבית (יור"ד סי' צ"ז ס"א, וערוך השולחן). לדעת הרמ"א ליום אחד לכל בני המשפחה (שם וערוך השולחן) אבל לא לשני ימים, ואפילו בחז"ל שחג השבועות הוא יומיים אסור להכין לשני ימים, וכן אין להכין עבור חלה נוספת לחם משנה אם יודע שלא יאכלו אותה באותה סעודה או באותו יום לפי הדעות הנ"ל בהתאמה. מאכל שידוע שלפעמים הוא חלבי לפעמים הוא בשרי כגון בלינצ'ס אין צורך לעשות לו צורה מיוחדת. [ישנו טעם נוסף להיתר בבלינצ'ס וכדומה, שכל דבר מתוק שאין רגילות לאכול עם בשר לא אסור]

ג. אם אפו חלות שלא לפי הכללים הנ"ל החלות אסורות באכילה.

ד. חלות פרווה שאפו אותם בתנור בשרי או חלבי בני יומם והתנור לא נוקה תחילה ויש שיירי מאכל או שומן בתנור, יש להם את הדין

הבוקר הקפיד מרן הגרי"ז מבריסק לטעום מעט כיון שברכת הקידוש היא ברכת הגפן בלבד שהיא ברכת הנהנין, ואם לא יהנה לא יצא ידי ברכה בשונה מהקידוש של הלילה שישנם שתי ברכות ואחת מהן היא ברכת המצוות ולכן אינן חיוב לשותות]

ח. המקדש ששתה רוב רביעית יין יכול לשתות שאר משקים אפילו שלא היו לפניו בשעת הקידוש ואינו צריך לברך עליהם, כיון שברכת היין פוטרת שאר משקים [בתנאי ששתה רוב רביעית] ולכתחילה ראוי שהמשקים יהיו לפניו בשעת הקידוש (קע"ד מ"ב סק"ג).

ט. אם שתה פחות מרוב רביעית וכן שאר השומעים שבדרך כלל טועמים רק מעט, נחלקו האחרונים האם המשקים נפטרים בברכת היין, ולכן לכתחילה יש לברך שהכל על סוכר, דג או שאר דברים שברכתם שהכל, ויפטור בזה את המשקים (בה"ל שם ד"ה יין).

י. יש אומרים שכל הדינים שנאמרו ביין כגון לקיים בו מצוות שמחה, לפטור שאר משקים, לצאת בו יש קידוש במקום סעודה כנ"ל, הוא רק ביין אבל מיץ ענבים אינו פוטר ואין יוצאים בו ידי חובת סעודה. (הגרי"ש אלישיב עיין שבות יצחק)

קידוש במקום סעודה

א. בשעת הקידוש יש לכסות את המזונות כמו שמכסים את החלות (רע"א ס"ט וחיי אדם הלכות ברכות כלל נ"ז ס"ט) כיסוי שקוף נחלקו הפוסקים אם נחשב לכיסוי. (עיין דרשו שם הערה 44 ובשלמי תודה כתב לבאר ההיתר משום שהפת אינה מזומנת כעת לשימוש ולכן אין בושת שאין לוקחים אותה)

ב. מיני מזונות הנמצאים בשולחנות סמוכים ולא על שולחן המקדש, נחלקו האחרונים אם צריכים כיסוי. (שם הערה 45)

ג. לאחר הקידוש יש לאכול כזית מזונות כדי לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה, (רע"ג ס"א) ולכן אם אוכלים עוגת גבינה [והגבינה ניכרת שהיא מילוי לבצק] יש להקפיד שיהיה בבצק שאוכל 'כזית' ללא צירוף הגבינה [אין צריך שיהיה כזית קמח, אלא מספיק כזית מהבצק עם כל מרכיביו].

ד. אם לא אכל כזית מהבצק לא יצא ידי חובת קידוש במקום סעודה ואינו יכול לברך ברכה אחרונה ברכת על המחיה (עיין שו"ע סי' ר"ח מ"ב ס"ק מ"ח).

ה. יש אומרים (קיצושו"ע סי' ע"ז סעי' י"ז) שאף שמקדש על פת הבאה בכיסנין (עוגה) יש להחזיק שתי עוגות שלמות ללחם משנה, ואין נוהגים כן.

ו. בשעת הדחק שאין לו עוגה שיכול לאכול כזית מהבצק שלה תוך כדי אכילת פרס מזונות, יקדש על היין, וישתה רביעית יין או מיץ

הלכות המצויות ביו"ט

א. כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט למעט הדברים המפורטים שמותרים משום שכתוב בפסוק "כל מלאכת עבודה לא תעשו", (ויקרא כ"ג ד' - ז), ודרשו חז"ל שביו"ט האיסור הוא רק מלאכת עבודה אבל מה שאינו מלאכת עבודה אלא מלאכת אוכל נפש מותר לעשותה ביו"ט וחז"ל קבעו אלו מלאכות מותרות ואלו אסורות.

- מותר להוציא מרשות לרשות **לצורך יו"ט**, אף אם אין עירוב.
- מלאכת הבערה [העברת אש ולא הדלקת אש] מותרת.

ב. **קצירה טחינה בצירה סחיטה וציידה** אפילו שהם אוכל נפש חכמים אסרו אותם, כדי שלא יעבור עליו כל היום במלאכות וימנע משמחת יו"ט (משנ"ב סק"ז) [ויש אומרים שהגבלה זו אסורה מהתורה והתורה התירה רק לדברים הנצרכים ליו"ט. (משנ"ב ס"ק י"ג)]

ג. יש מחמירים אפילו באוכל נפש עצמו אם מה שיכין ביו"ט לא יהיה יותר טעים ממה שיכין בערב יו"ט. (שו"ע שם ס"ב)

ד. **בישול לישה אפיה שחיטה**, אם יעשה אותם בערב יו"ט יפוג טעמם, ולכן מותר לעשותם ביו"ט (משנ"ב סק"ח). ואפילו בזמננו שיש מקררים, אוכל טרי טעים יותר ולכן מותר לכתחילה לבשל ביו"ט (חוט שני יום טוב פ"ב סק"ב). ואפילו מים שאין פג טעמם מותר לבשלם ביו"ט. (שש"כ פ"ב הערה ו)

ה. דברים שלא יפוג טעמם כגון ליפתן או ג'לי [שהוא טוב יותר אם נעשה מאתמול], ראוי להכינם מערב יו"ט ואם לא הכין מותר להכין ביו"ט בשינוי [רמ"א סי' תצ"ה א], ולפי השו"ע מותר להכין אף לכתחילה. וכן

ענבים חוץ ממה ששתה בקידוש (רע"ג ס"ה) [ועיין בביאור הגר"א שקידוש במקום סעודה אין הכוונה לסעודת שבת ויו"ט, אלא כל דבר שסועד את הלב נקרא סעודה לענין זה, ויין הרי הוא סועד את הלב], ובשעת הדחק שאין לו מספיק יין כתב המ"ב (שעה"צ ס"ק כ"ט) שבקידוש של יום יכול להקל לשתות רביעית יחד עם מה ששתה בקידוש, אבל לא בקידוש של הלילה.

ברכה אחרונה – כיון שצריך לאכול שיעור כזית, לאחר האכילה עליו לברך ברכה אחרונה ברכת מעין ג'.

א. בברכה אחרונה צריך להזכיר 'על המחיה', ואם שתה יין שיעור רביעית [אף בשיעור הקטן של 86 סמ"ק יכול לצרף 'על הגפן' לברכת 'על המחיה'], יוסיף על הגפן ועל פרי הגפן ועל המחיה ועל הכלכלה, ואם שתה רק מעט יין [פחות מהשיעור הנ"ל] אין להזכיר על הגפן (סי' ר"ח ובמ"ב ס"ק פ"ב ועיין דרשו הערה 34).

ב. מי ששתה יין כשיעור שפוטר מלברך על משקים אחרים ברכה ראשונה, אינו צריך לברך על המשקים הללו ברכת בורא נפשות כיון שיצא ידי ובה בברכה מעין ג'.

ג. בברכת מעין ג' צריך שיזכיר יו"ט ואומר ושמחנו ביום חג העצרת הזה ואם שכח אין צריך לחזור. [הטעם – כתב השעה"צ (ס"ק ס') כי יש אומרים שבברכת מעין ג' אין צריך להזכיר יו"ט ולכן אם כבר בירך ושכח אין לחזור]

סעודת יו"ט בבוקר

א. אם קידש בבוקר וכן בני ביתו קידשו בבוקר, אין צריך לקדש פעם נוספת לסעודת יו"ט.

ב. אם בני ביתו לא קידשו בבוקר יכול לקדש ולהוציאם ידי חובה אע"פ שקידש לעצמו בבוקר (רע"ז ס"ד ברמ"א).

ג. בברכת המוציא יש לקחת שתי חלות שלימות כמו בשבת (סי' תקכ"ט ס"א מ"ב סק"י).

ד. בברכת המזון יש להוסיף 'יעלה ויבא'. 'שכח לומר יעלה ויבא, הדבר תלוי, אם לא קידש ולא אכל מזונות בבוקר צריך לחזור ולברך ברהמ"ז [כדין השוכח 'רצה' בשבת עיין סי' קפ"ז ס"ז]. נשים אינן חוזרות (רע"א מהדו"ק סי' א).

ה. אם קידש בבוקר ואכל מזונות כתבו האחרונים שהוא ספק אם יכול לחזור ולברך [שמא יצא כבר ידי חובת סעודה בפת הבאה בכיסנין של הבוקר] וכתבו שמסתבר שראוי להחמיר ליטול ידי פעם שניה ולאכול כזית פת ויברך ברכת המזון ויאמר 'יעלה ויבא', ויפטור בזה גם את אכילתו הראשונה. (קה"י ברכות סי' כ"ה).

מותר להכין טחינה, סלט חצילים במיונז, ביצים עם מיונז שאסורים בשבת משום לישה, ביו"ט מותר.

בורר

א. ביו"ט מותר לברור אף פסולת מהאוכל, אך בתנאי שהפסולת מועטת, אבל אם הפסולת מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת. ולכן מותר להוציא את העצמות מדגים ובשר.

ב. בתערובת שיכל לברור מעיו"ט, יש מחמירים לברור האוכל מתוך הפסולת. (ביה"ל סי' תק"י סוד"ה אם רוצה, עיין הערות דרשו סימן תק"י הערה 14)

ג. ניפוי קמח בנפה אסור מדרבנן משום שנראה כעושה מלאכה לימים רבים (משנ"ב תק"י סק"ו). קמח שלנו שכבר ניפו אותו, יש מתירים לנפוחו ביו"ט בשינוי.

ד. מותר לקלף ירקות במקלף ביו"ט. (שש"כ פ"ד הערה כ"ט, חוט שני יו"ט עמ' רנ"ז)

ה. בישול איטריות ביו"ט מותר לסגנם במסננת.

ו. מותר לערוך את השולחן ולסדר את הסכום אפילו לא סמוך לסעודה (אם זה צורך יו"ט), אבל להחזיר את הסכום למקומו אסור.

ז. ספרים ובגדים שאינם אוכל נפש נחלקו הפוסקים אם הותרה בהם מלאכת בורר [עיין תק"ו דרשו הערה 8].

טוחן

כמבואר לעיל טחינה היא מהמלאכות האסורות ביו"ט אבל חכמים התירו בדברים הנצרכים לצורך אוכל נפש, בתנאים דלהלן.

רחיצת אבר אבר [ברחיצת 'אבר אבר' יש לנגב את האבר הרחוק לפני רחיצת האבר שאחריו] מותרת במים חמים ובתנאי שהמים הוחזמו מערב יו"ט בכלי כגון שהניח לפני יו"ט סיר על האש או מיחם חשמלי ולא במים שבדוד שמשו. [משום שבפתיחת המים החמים שיוצאים מהדוד, נכנסים מים קרים לדוד, ומים אלו הנכנסים מתבשלים בדוד שלא לצורך, ולכן אין לפתוח את ברו המים החמים שמגיעים מהדוד.]

עירוב תבשילין

הקדמה

השנה חג השבועות חל ביום שישי, כשמיד אחריו באה השבת.

ולצורך ההכנות לשבת הנעשות בחג תיקנו חכמים להניח עירובי תבשילין.

מהו עירוב תבשילין: הכנת מאכלים [ראה להלן סעיף ח']. מערב החג בשביל השבת

סיבת התקנה: ביום טוב הותרו מלאכות אוכל נפש ומותר לבשל לצורך יום טוב, אך לבשל לצורך חול אסור.

ולעניין בישול מיו"ט לשבת, נחלקו בגמרא האם מותר לבשל מיו"ט לשבת או לא

[פסחים מ"ו, האם מהתורה מותר לבשל מיו"ט לשבת רב חסדא מתיר, והסיבה מבאר רש"י, משום ששבת ויו"ט נחשבים לקדושה אחת ששניהם נקראים 'שבת'. ולכן כמו שמותר לבשל לבו ביום, כך מותר לבשל למחר שהוא שבת. אך רבה חולק וסובר שאסור לבשל מיו"ט לשבת, אך למעשה גם רבה מתיר לבשל ביו"ט לצורך השבת משום שמה שמכין עכשיו יתכן שיהיה לו שימוש כבר ביו"ט אם יגיעו אורחים להתארח אצלו, ולכן מה שמבשל אין זה צורך שבת אלא צורך יו"ט. הנבדל בין הדעות, האם יכול לבשל ולהכין את צרכי יו"ט בשעה שלא יכולים להגיע אורחים כגון סמוך לשקיעה, לפי רב חסדא מותר ולפי רבה אסור]

להלכה נפסק שהעיקר כדעת רבה שאסור לבשל מיום טוב לשבת, אלא א"כ יש אפשרות שיבואו אורחים ביו"ט וממילא הבישול נחשב לצורך יו"ט, ורק בשעת הדחק יש לסמוך על דעת רב חסדא. [שמותר אף בלי שיהיה ראוי לאורחים]

הנידון הנ"ל האם מותר לבשל מיו"ט לשבת הוא מהתורה, אבל רבנן תיקנו לכל הדעות, שעל מנת לבשל מיו"ט לשבת יש להניח עירוב תבשילין לפני יו"ט. (עיין תקכ"ו ס"א וביה"ל ד"ה ועל ידי ערב)

טעם התקנה: א. משום כבוד השבת - כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, שלא יהיה מצב שמכניסים מאכלים מיוחדים לכבוד היו"ט ושוכחים את השבת, לכן תיקנו עירוב תבשילין שלא ישכחו את השבת.

ב. משום כבוד יו"ט - כיון שמותר לבשל מיו"ט לשבת יבואו לזלזל ביו"ט ויגידו שמותר גם לבשל ליום חול, וליום חול אסור לבשל ביו"ט, לכן תיקנו עירוב תבשילין שידעו שכל מה שמותר הוא רק לכבוד השבת.

ביאור השם עירוב תבשילין: דומה לעירובי חצירות. ששניהם עשויים להיכר. (רמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט ה"א). הראב"ד מפרש: מערב צרכי שבת וצרכי יום טוב לעשותם יחד.

מי חייב בעירוב תבשילין:

א. כל מי שיכול להיות שיעשה מלאכה ביום טוב לצורך שבת, צריך להניח עירוב תבשילין בברכה. (עי' חוט שני הל' יו"ט פכ"א ס"א עמ' ק"ג משום שהמצוה לעשות עירוב תבשילין היא על האפשרות לבשל ביו"ט) אם בוודאי לא יעשה מלאכה [כגון בחור ישיבה], אינו צריך לעשות עירוב תבשילין.

ב. גם מי שרק מניח תבשילים על הפלטה צריך להניח עירוב תבשילין בברכה. [בפרט אם יש בהם רוטב נחשב שמבשל].

ג. אם רק ידליק נרות לכבוד שבת, יניח בלא ברכה.

ד. מי שמתארח וכן בן אצל הוריו, יש נידון בפוסקים האם צריך עירוב תבשילין בנפרד, ולכן לכתחילה לפני הנחת העירוב המארח יזכה עבור האורח את העירוב ע"י אחר, או האורח יזכה בעצמו בעירוב, ועי"ז יעשה האורח שותף בו, ואם אין אחר, אפשר לזכות אפילו ע"י אשתו ובניו הגדולים אפילו שסמוכים על שולחנו. וטוב להודיע לאורח שזיכה לו ושיתף אותו בעירוב תבשילין. [איך מזכים: האורח או אחר יגביה את הפת והתבשיל כעשר ס"מ [לפני הנחת העירוב] ויזכה אותם לאלו שמעוניינים לערב עבורם, והם יהיו שותפים עם בעה"ב בפת ותבשיל, ובעה"ב יאמר את ברכת העירוב ואת הנוסח של עירוב תבשילין ויוסיף בסוף לנו ולפלוגי, ויודיע להם אפילו ביו"ט שהניח עבורם עירוב תבשילין]

ה. היוצא מביתו מחוץ לעיר יערב במקום שנמצא, ואם עירב בביתו יקח העירוב איתו למקום שנמצא. אם לא לקח, יסמוך על רב העיר שהגיע אליה, [אם יש שם רב] ויש מתירים בדיעבד. (עי' שו"ע סי תקכ"ז דרשו הערה 38)

זמן עשיית העירוב

ו. זמן הנחת עירוב התבשילין - לכתחילה בערב יו"ט ביום (ומי שחושש לשכוח יכול לערב כבר בליל ערב יו"ט שהוא השנה ביום רביעי בלילה), ויש להניח את העירוב לפני הדלקת הנרות של האשה. בדיעבד, גם בבין השמשות אפשר לערב, אפילו אם קיבל יו"ט או שהאשה כבר הדליקה נרות, גם חל העירוב. (מ"ב ס"ק ד')
ז. בדיעבד סומכים על המקילים להניח עירוב תבשילין שניים או שלושה ימים לפני יו"ט. (מ"ב ס"ק מ"ד)

סדר עשיית העירוב

ח. לצורך עירוב תבשילין לוקח בידו פת בשיעור של כביצה (לפחות כ 50 סמ"ק), עדיף פת שלמה כגון לחמניה, ותבשיל בשיעור של כזית, אפשר לקחת חתיכת דג מבושל או חתיכת בשר חשובה

מבושלת. (משום חיוב מצוה משנ"ב ס"ק ח'). אבל נהגו לקחת ביצה שלימה מבושלת. [וצריך לבדוק שהביצה התבשלה לגמרי] ויש כמה מעלות בביצה: א'. שבוודאי יש בה כשיעור. ב'. ביצה נשמרת אפילו ביום חם. ג'. יכול לבשלה במיוחד לשם עירוב. (עי' ס"ו בביה"ל ד"ה עדשים שכתב שיש לכתחילה לבשל את התבשיל לשם שבת ולשם עירוב תבשילין שיעקר טעם הנחת עירוב תבשילין הוא לזכור ולהניח גם לשבת מערב יו"ט ואז ניכר שמתחיל לבשל לכבוד שבת כבר מעי"ט.)

ט. הדג והבשר צריכים להיות מבושלים וכן אפשר שיהיו צלויים כבושים מעושנים ואפויים בתנור אבל לא מלווחים [כמו דג מלוח (תקכ"ז ס"ה ומ"ב ס"ק י"ג וחז"ש פכ"א סק"ג) וכתבו הפוסקים שהפת והתבשיל הנ"ל מותר לעשות בהם עירוב תבשילין אף כשהם קפואים (עיין דרשו הערה 15)]

י. בדיעבד אם לא הניח פת יצא, אבל אם לא הניח תבשיל לא יצא.

יא. אופן עשיית העירוב: לוקח הפת והתבשיל בידו הימנית (לכתחילה ראוי להחזיק העירוב בידו – עיין בחיד"א בספרו 'חיים שאל' ח"א סי' כ"ט וכתב מהרש"ם ח"ב סי' ל"ו שלכתחילה יש לחוש לדעה)

ומברך: בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות עירוב, ויאמר את הנוסח שכתוב בסידור "בהדין עירובא יהא שרא לנא [אם מערב גם בשביל אחר יוסיף: ולכל מי שזכיתי לו את העירוב] לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקא שרגא ולמיעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא.

יב. אם אינו מבין לשון ארמית יאמר בלשון שמבין "בזה העירוב יהיה מותר לנו [ולכל מי שזכיתי לו את העירוב כנ"ל] לאפות ולבשל ולהטמין ולהדליק את הנרות ולעשות כל צרכינו מיו"ט לשבת".

יג. אמירת הנוסח ופירוט המלאכות מעכבת, ואם בירך ולא אמר, יחזור ויאמר [ואם לא אמר, או שאמר שבעירוב שעושה מותר לו לעשות מלאכה מיו"ט לשבת ולא פירט, ישאל שאלת חכם].

יד. מי שהכין עירוב ואחר שיצא מביתו נזכר שלא בירך ולא אמר את הנוסח הנ"ל, יכול לומר במקומו בזה הלשון: בעירוב שהכנתי בבית יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולהדליק את הנרות ולעשות את כל צרכנו מיו"ט לשבת או בארמית בנוסח שכתוב בסידור, אך לא יברך. (עיין מ"ב סק"ד ופוסקים הו"ד בדרשו הערה 11) ובדיעבד אם הכין ולא אמר את הנוסח יכול לסמוך על השיטות שגם בלי אמירת הנוסח מועיל העירוב תבשילין. (מ"ב ס"ק ס"ג)

טו. למרות שהניח עירוב תבשילין, לכתחילה צריך שהאוכל יתבשל כל צרכו ויהיה ראוי לאכילה כבר ביו"ט ויהיה מספיק זמן לאוכלו ביו"ט [שהרי יסוד ההיתר של בישול ביו"ט לצורך שבת הוא 'הואיל וחזי

לאורחיים' ולכל הפחות יהיה מבושל שליש בישול שאז נחשב ראוי לאכילה ביו"ט, ורק בשעת הדחק אפשר לבשל אף אם לא יגיע ל שליש בישול ביו"ט. (עי' משנ"ב ס"ב ג.)

טז. עירוב התבשילין צריך להיות קיים וראוי למאכל כל החג [יש להניח את התבשיל על צלחת ולא על הפת כדי שלא יתקלקל הפת (מ"ב ס"ק י"א) וכדאי להניחו במקרה במקום שלא יתקלקל] עד שיסיימו להכין את כל צרכי השבת וידליקו נרות.

אם נאבד או נאכל ביו"ט ואפילו חלקו ולא נשאר ממנו כזית אין להתחיל להכין מאכלים חדשים, אבל יכול להמשיך להכין את מה שכבר התחיל, ואפילו רק התחיל לקלף הירקות ולחתכן, יכול להמשיך ולבשל, (עי' שו"ע סי"ז ומשנ"ב ס"ג) ואם נאכל בערב יו"ט העירוב שעשה לא מועיל ולכן יערב פעם נוספת בברכה.

מי ששכח ולא עירב

יז. אם שכח טעה או נאנס ולא הניח עירוב תבשילין, אין לו לבשל ולהכין את צרכי החג אלא בתנאים דלהלן בסעיפים הבאים, ואינו רשאי לבשל לאחרים ואחרים אינם רשאים לבשל עבורו במוצרים שלו, אבל יכולים לבשל לו במוצרים שלהם ולתת לו. [לכן יש להיזהר כשקורבי משפחה שאינם שומרי תורה ומצוות שלא מערבים עירוב תבשילין המתארחים אצל ילדיהם, שלא יסייעו בבישולים לשבת.]

יח. אם שכח טעה או נאנס ולא הניח עירוב תבשילין, יכול לסמוך על גדול העיר שעושה עירוב תבשילין עבור כל בני העיר, אך אם שכח יותר מפעם אחת ברציפות ישאל שאלת חכם. [אם הכין עירוב תבשילין רק שכח לברך ולומר את הנוסח אין דנים אותו כשכח אלא כאנוס ויכול לסמוך על גדול העיר גם אם זה לו הפעם השניה ברציפות]

יט. הנמצא במקום שאין רב והוא עצמו לא עירב אינו יכול לעשות מלאכות ביום טוב עבור השבת [אלא יעשה כדלהלן בסעיף הבא]

כ. מי ששכח לעשות עירוב תבשילין ונזכר ביו"ט שלא עירב ואין רב עיר או שאינו יכול לסמוך על רב העיר וכדלעיל.

אם עדיין לא בישל את סעודת החג - מותר לו לבשל לכתחילה כמות כפולה ממה שצריך לאכול ביו"ט עצמו, ולהשאיר את העודף לשבת, ומותר לבשל אפילו כמה מינים בנפרד, ואותו מין

בכמה סירים, **ובלבד שיאכל קצת מכל מין ומכל סיר ביו"ט** ומה שנשאר ישאיר לשבת. אבל אסור לבשל בסיר נפרד רק לשבת. ואם כבר הניח על האש לצורך יו"ט אסור לו להוסיף לסיר לצורך שבת. (מ"ב ס"ק ס"ח וע"א)

אם הכין מאכלים לסעודת החג לפני יום טוב ועדיין לא אכלם, יכול להשאירם לשבת ולבשל מאכלים אחרים לצורך יו"ט.

אבל אם בישל את המאכלים ליו"ט ביו"ט עצמו, אסור לו לבשל בנפרד לצורך שבת, וכן אסור לו להחליט שמה שבישל ליו"ט יהיה לצורך שבת ויבשל כעת לצורך יו"ט.

כא. לגבי הדלקת נרות - מי שלא עירב ואין לו אור בביתו יכול להדליק רק נר אחד, ויש מקילין להדליק כפי צרכיו, ולכתחילה יקנה הנרות לאחרים והם ידליקו עבורו כפי צרכיו. ואם יש אור בביתו אפילו נר אחד לא ידליק.

כב. הצעת המיטות מיו"ט לשבת והכנות אחרות שאין בהם מלאכה כגון הדחת כלים הכרעת הפוסקים שיכול לעשות בשעת

הדחק אף בלי עירובי תבשילין. (עיין משנ"ב ס' תקכ"ח ס"ג בשם המג"א בשם הר"ן שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא להכין צרכי סעודה לצורך השבת, ולפי"ז דברים שאינם צרכי סעודה אסור לעשותם אף אם עשה עירוב תבשילין, ומאידך כתב המשנ"ב ס' ש"ב ס"ק י"ז בשם הא"ר שמותר לקפל טלית אף שלא ישתמש בה ביו"ט אם עשה עירוב תבשילין, הרי שעירוב תבשילין מתיר אף דברים שאינם צרכי סעודה, ומאידך הביא את דברי רע"א שאף בלי עירוב תבשילין מותר אם היא סמוכה לשבת, ובשעה"צ ס"ק כ"ג הביא שרע"א כתב שמותר להציע המיטות אף בלא להניח עירוב תבשילין, [דברי רע"א מופיעים בג' מקומות ס' ש"ב ס"ג. ס' תקכ"ח ס"ב וס' תרס"ז ס"א] והכרעת הפוסקים: הגרי"ש אלישיב כתב שהעיקר כרע"א שאין צריך עירוב תבשילין, ועי' תקכ"ז דרשו הערה 3)

אכילת העירוב

כג. הפת שהשתמשו בה לעירוב תבשילין, כיון שנעשתה בה מצוה ראוי לעשות בה מצוות נוספות, לכן משתמשים בה ללחם משנה בסעודות ליל שבת ושבת בבוקר, ויאכלו אותה בסעודה שלישית. את התבשיל אפשר לאכול כבר בליל שבת.

הנוהגים לבצע בליל שבת על שתי כיכרות יבצעו בליל שבת גם על העירוב תבשילין.

הזמנת אורחים לחג

ב. תינוק שנשבה [פירוש: תינוק שנפל בשבי וגדל בין הגויים וכן מי שגדל בסביבה מנותקת מיהדות ולא השתדלו כראוי להשיבו] אינו נחשב מחלל שבת בפרהסיה ומותר להזמין, אך כנ"ל יש לדון כל מקרה לגופו האם עדיין נחשב תינוק שנשבה. (עי' חזו"א או"ח סי' פ"ז ס"ק י"ד)

ג. אם ע"י שיזמין את משפחתו יקרבם לשמירת תומ"צ מותר להזמין. (חזו"ש פ"ד ס"ג, עוד כמה עניינים ס"ו ויש חולקים עיין שלחן שלמה תקי"ב הערה ו')

ג. יהודים שאינם שומרי תומ"צ המתעניינים בשמירת תומ"צ מותר להזמין כנ"ל. (שם ס"ה)

ד. במקום להזמין במפורש מותר לומר לשאינו שומר תומ"צ 'יש לנו אוכל מוכן בשבילך'. (חזו"ש שם ס"א)

ה. בשעת הצורך יכול להקנות לשאינו שומר תומ"צ מערב יו"ט את המאכלים, ולהזמין על חשבון המאכלים שהקנה לו. (הגרי"ש א

באשרי האיש ח"ג פ"ג ס"ח) ויש אוסרים. (חזו"ש שם)

ו. מי שגר בקביעות יחד עם הורים שאינם שומ"צ. וכן עובד זר שאוכל בקביעות בבית אין נחשב שמזמין ומותרים לאכול עימם. (חזו"ש שם)

ז. קטנים אינם נחשבים מחללי שבת בפרהסיה אלא תינוקות שנשבו ומותר להזמין. (שבט הלוי ח"י סי' ס"ה והגרי"ש א' – ישא יוסף או"ח סי' ע"ד)

ח. אם הגיעו ללא הזמנה, אם הם מתיישבים לאכול ללא הזמנה מותר להאכילם, ואם הם מחכים שיזמין אותם, צריך לומר להם: [כמובן בדרך ארץ ובכל הכבוד הראוי] אם מספיק לכם מה שהכנו לעצמנו בואו תאכלו. (תקי"ב ס"א ומ"ב ס"ק י')

א. מלאכות אוכל נפש המותרות ביו"ט, מותרות לצורך יהודי ואין לעשותן עבור מי שאינו יהודי. ולכן אסור לבשל ולעשות את המלאכות הנ"ל ביו"ט עבור גויים.

ב. אין להזמין ליו"ט אורחים שאינם יהודים שמא ירבה בבישול עבורם, והדין הוא שאסור לבשל עבורם כמבואר בסעיף הקודם בשונה מבשבת שמותר להזמין משום שבשבת אין חשש שיבשל עבורו. ואף אם כבר סיים לבשל את כל סעודות החג אסור להזמין מחשש שמא יוסיף ויבשל עבורם. (תקי"ב ס"א ומ"ב ס"ב ג.)

ג. מי שאינו שומר תורה ומצוות ומחלל שבת בפרהסיה [מחלל את השבת בפני עשרה יהודים כשרים] פעמים שנחשב כמומר ודינו כמי שאינו יהודי שאסור לבשל עבורו ולהזמין לסעודת יו"ט [אף אם הוא קרוב משפחה].

ד. בזמננו אין להכליל את כל אלו שאינם שומרים תורה ומצוות ומחללי שבת ולדונם כאינו יהודי, ואמנם חלקם נחשבים כמזידים ודינם כמו גויים, אך חלקם אנוסים ותינוקות שנשבו, וחלקם אינם מוגדרים מחללים שבת בפרהסיה. ויש לדון כל אדם לגופו (עי' חזו"א או"ח סי' פ"ז ס"ק י"ד)

אופני ההיתר להגעת אורחים שאינם שומרי תומ"צ

א. המחלל שבת בפרהסיה אך בפני אדם חשוב אינו מחלל את השבת **אינו נחשב מחלל שבת בפרהסיה ומותר להזמין** (שפ"ה מ"ב ס"ק ו') [לדוגמא, אדם שאינו שומר תורה ומצוות המעוניין להיכנס לרכב, ובמקרה עבר במקום רב או אדם חשוב, אם אותו אדם ימתין עד שהרכב יעבור ולא יכנס לרכב בפניהם, הוא לא נחשב מחלל שבת בפרהסיה ומותר להזמין]. (עיין ארחות רבינו ח"ב עמ' ק'ו והו"ד בדרשו תקי"ב הערה 3)

טעמים שונים למנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות

שהדבר נעשה לשם סעודת מצוה לכן משנים ואוכלים סעודה חלבית ("מדרש פנחס" לרבי פנחס מקורין שבועות רס"ט).

ח. יום חג השבועות מכוון לאיסור בשר וחלב ולכן אוכלים מאכלי חלב כדי לראות שנוהרים בו מלערב בשר וחלב. ביאור הדברים - בתורה יש תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה כנגד אבריו של האדם, ושס"ה מצוות לא תעשה כמניין שס"ה ימים בשנה, לכל יום מצוות לא תעשה אחת. מצוות לא תעשה של איסור בשר וחלב, היא המצווה 66 במניין הלא תעשה, ואם נמנה 66 ימים מראש חודש ניסן שהוא ראש חודש לכל החדשים נמצא שחג השבועות הוא יום 66 ("אוצר המנהגים" וע"פ מש"כ המג"א תחילת סימן תצ"ד שהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה).

ט. חלב אין מחזיקים אותו אלא בכלים פשוטים, כלי חרס או זכוכית, ואם היו נותנים את החלב בכלי כסף מיד הוא מתקלקל, כמו כן התורה מתקיימת רק במי שהוא שפל ועניו, ולא אצל עשיר וגם רוח, וסימן לזה אוכלים מאכלי חלב ביום מתן תורה (ספה"ק).

י. החלב שונה משאר משקים, שהרי שאר המשקים כשהחמיצו אין להם כל תקנה רק להשליכם לאשפה, לעומתו החלב משהחמיץ יש לו תקווה ואחרית כי מעתה אפשר להפכו לגבינה ושאר מאכלי חלב משובחים, כך נאמר להם לבני ישראל, זה תנאי לקבלת התורה - אין ייאוש כלל, אף מי שח"ו החמיץ את עצמו, לא יחליט שמקומו באשפות מתוך ייאושו כי רב, וח"ו ימשיך לזרוק אבן אחר הנופל, אדרבה, ידע שמעתה אפשר לעשותו למאכל משובח ומפואר, וזהו הרמז לאדם שגם אם החמיץ לא יתייאש כי עדיין יכול להיטיב אחריתו, ואינך דומה ליין שהחמיץ כי אם לחלב שהחמיץ...

וגם יש בזה רמז לעניין האמונה, כי כל אותם המאכלים שנעשו מגבינה לא היו באים לידי שבח זה אם לא עברו את "החמיץ" וקלקול החלב, ללמדנו ארחות וחוקי חיים לכל התורה כולה, שהעובר קשיים, עד שנראה לו שמזלו "חמוץ", ידע נאמנה שאין זה אלא הכנה ל"גבינה" ולטוב והתועלת היוצא ממנה.

י"א. חלב - ככל שיונקים אותו כך הוא מייצר חלב נוסף. כל דבר מאכל שהאדם יאכל אותו, ייגמר ויתכלה, אלא אם כן השיג עוד מאותו המאכל. וכן, אם לא יאכל ממנו, יוכל לאכול ממנו בהמשך. שונה מכל המאכלים הוא החלב, אם התינוק או העגל יינק חלב מאמו אזי בעצם היניקה הוא גורם שיהיה בהמשך עוד חלב. אבל אם הוא לא יינק היום אז המערכת תתייבש ולא יהיה מחר עוד חלב. ולכן נמשלה התורה לחלב, משום שגם התורה היא כך אם תלמד אותה היום מחר יהיה לך קל ללמוד אבל אם לא תלמד היום אז מחר יהיה לך קשה ללמוד וכמו שנאמר "אם תעזבני יום - יומיים אעזבך" (רבי מנחם מנדל פוקס שליט"א).

י"ב. כתוב בגמ' (תענית ז.) 'שהתורה נמשלה למים כדכתיב "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נ"ה, א)', וכן נמשלה התורה ללחם - "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט', ה'), לא קיים עוד מאכל לבד מחלב שמשמש גם כמאכל וגם כמשקה. לכן נוהגים לאכול חלב בשבועות לרמז על התורה שנמשלה לשניהם.

י"ג. בעת קבלת התורה היה לבני ישראל דין של גר שנתגיר, שחז"ל אומרים שהוא כקטן שנולד דמי, ומאכלי חלב הם המאכלים הניתנים לקטן שנולד.

א. זכר לשתי הלחם. אוכלים מאכלי חלב כדי שיצטרכו להכין לחם מיוחד לצורך הסעודה החלבית [עדיף מקמח חיטה כמו בשתי הלחם (משנ"ב ס"ק י"ז)], שהרי לחם שאכלו בסעודה חלבית אסור לאכול ממנו בסעודה בשרית (משנ"ב שם ס"ק י"ד) וכפי שנפסק בשו"ע (יור"ד סי' פ"ט ס"ד) וזה לשונו: מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השולחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה]. וסעודה בשרית צריך לאכול לכבוד יו"ט, וממילא מחויבים להכין שתי לחמים אחד לחלק החלבי שבסעודה ואחד לחלק הבשרי של הסעודה, ויש בזה זיכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הביכורים (רמ"א שם). ויש שנהגו לאפות לחם אחד עם חמאה שאז בודאי יצטרך להביא לחם אחד לאכול עם בשר (סי' תצ"ד במשנ"ב ס"ק ט"ו).

ב. כשעם ישראל חזר לביתו מהמעמד של מתן תורה לא מצאו מה לאכול מיד, רק מאכלי חלב, כי לבשר צריך הכנה רבה, לשחוט בסכין לבדוק ולנקר חוטי החלב והדם, להדיח, למלוח, ולבשל בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעת לעת נאסרו להם, שהרי קודם מתן תורה לא הקפידו על כל הנ"ל והתברר שכליהם בלועים באיסור [ולא יכלו לשחוט באותו יום, כי לכו"ע מתן תורה היה בשבת], על כן בחרו לפי שעה לאכול מאכלי חלב ואנו עושים זכר לזה. (משנ"ב ס"ק י"ב)

ג. כשהמלאכים באו לאברהם אבינו אכלו אצלו בשר וחלב, כמבואר במדרש (הובא בדעת זקנים לבעלי התוספות בראשית י"ח, ח') וז"ל: "ויקה חמאה וחלב וגו'". מלמד שהאכילם בשר וחלב וכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו המלאכים תנה הודך על השמים אמר להם כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו ואתם כשירדתם למטה אכלתם בשר וחלב שנאמר ויקח חמאה וחלב. מיד הודו להקב"ה". לכן בחג השבועות שבו קיבלנו את התורה אנחנו אוכלים מאכלי חלב ונוהרים שלא לערבבם עם בשר, להראות שאנו נוהרים במצווה זו שבזכותה קיבלנו את התורה (באר היטב סק"ח, רבי שמשון מאוסטרופולי, תורת חיים ב"מ פ"ז).

ד. בתאריך זה סירב משה רבנו לינק מנכריות כמבואר בגמ' (סוטה י"ב) שלפי רבי אחא בר חנינא היום בו הוכנס משה רבנו לתיבה והושלך ליאור עד שהוציאה אותו בתיה בת פרעה, היה ששה בסיון, ואמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה, וכדי להזכיר זכותו של משה רבנו שלא אכל חלב נכרית, אנו אוכלים מאכלי חלב (ספר מטעמים).

ה. לפני מתן תורה בני ישראל לא אכלו חלב משום איסור "אבר מן החי" ורק אחרי מתן תורה הותר להם ע"פ הפסוק "ארץ זבת חלב ודבש" (עיי' ש"ך סי' פ"ז סק"ט, חת"ס שו"ת יור"ד ע"ג) ולכן נהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות.

ו. ידוע חג השבועות נקרא גם 'חג הביכורים' השל"ה הק' מביא סימוכין למנהג אכילת מאכלי חלב מסמיכות הפסוקים בפרשת משפטים "ראשית ביכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב", "המרמז על מנהג מאכלי חלב ביום הביכורים.

ז. עושים סעודה לגמרה של מצווה, על מה שזכו לסיים מצוות ספירת העומר, ואם היו עושים סעודה בשרית לא היה ניכר